

**რელიგიოზობა ვა ტრანსფორმაცია: ნარობნი ი ნორმატივნი რელიგიოზნი
პრაქტიკი ვა იზოჩნა გურჯია**
კეთევან ზუციშვილი

ლიტერატურა

Hamilton, Malcolm 2002: *The Sociology of Religion. Theoretical and Comparative Perspectives*. London and New York: Routledge.

Holdcroft, Barbara 2006: What is Religiosity. – *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, Vol. 10, No. 1, 89–103, <https://ejournals.bc.edu/index.php/cej/article/view/733/720>.

Khutsishvili, Ketevan 2021: Georgia – the Case of Intercultural Relations. – In: ეთნოკულტურული მრავალფეროვნება და ინტერკულტურული კომუნიკაცია საქართველოში / *Ethnocultural Diversity and Intercultural Communication*. Tbilisi, 237–245 (<http://rustaveli.org.ge/res/docs/d100f7e852dbc17b6ddb59c1c39070c56a3502cc.pdf>).

Laruelle, Marlène 2018: Introduction. – In: *Being Muslim in Central Asia. Practices, Politics, and Identities*. Eurasian Studies Library. Vol. 9. Ed. Marlène Laruelle. Leiden–Boston: Brill, 1–7.

Abak'elia 1995: აბაკელია, ნინო 1995: ილორის წმინდა გიორგი და მასთან დაკავშირებული რწმენა-წარმოდგენები დასავლეთ საქართველოში. – ჯვარი ვაზისა, No. 1, 77–79 [Abak'elia, Nino 1995: Iloris ts'minda Giorgi da mastan dak'avshirebuli rts'mena-ts'armodgenebi dasavlet Sakartveloshi. – *Jvari Vazisa*, No. 1, 77–79].

Abak'elia 1997: აბაკელია, ნინო 1997: სიმბოლო და რიტუალი ქართულ კულტურაში. თბილისი: [საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტი] [Abak'elia, Nino 1997: *Simbolo da rit'uali kartul k'ult'urashi*. Tbilisi: [Sakartvelos metsnierebata ak'ademia, Iv. Javakhishvilis sakhelobis ist'oriisa da etnografiis inst'it'ut'i]].

Abak'elia 1999: აბაკელია, ნინო 1999: ზოგიერთი ადრექრისტიანული ელემენტი ქართულ ტრადიციაში. – ანალები, Vol. 3, No. 1, 61–68 [Abak'elia, Nino 1999: *Zogierti adrekrist'ianuli element'i kartul t'raditsiashi*. – *Analebi*, Vol. 3, No. 1, 61–68].

Bagrat'ioni 1997: ბაგრატიონი, ვახუშტი 1997: საქართველოს გეოგრაფია. თბილისი: მეცნიერება [Bagrat'ioni, Vakhushth'i 1997: *Sakartvelos geografia*. Tbilisi: Metsniereba].

Bardavelidze 1938: ბარდაველიძე, ვერა 1938: აღმოსავლეთ საქართველოს ქართველ მთიელთა სასულიერო ტექსტები. [=] მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, ნაკვ. 1 (თბილისი: სსრკ მეცნიერებათა

აკადემია, საქართველოს ფილიალი) [Bardavelidze, Vera 1938: *Aghmosavlet sakartvelos kartvel mtielta sasuliero t'ekst'ebi.*=*Masalebi Sakartvelos etnograpiisatvis*, 1 (Tbilisi: SSRK' metsnierebata ak'ademia, Sakartvelos piliali)]=

Bardavelidze 1974: ბარდაველიძე, ვერა 1974: აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის ტრადიციული საზოგადოებრივ-საკულტო ძეგლები: 3 ტომად. ტ. 1. ფშავი. თბილისი: მეცნიერება [Bardavelidze, Vera 1974: *Aghmosavlet Sakartvelos Mtianetis t'raditsiuli sazogadoebriv-sak'ult'o dzeglebi: 3 t'omad*. T. 1. *Pshavi*. Tbilisi: Metsniereba].

Bardavelidze 2006: ბარდაველიძე, ვერა 2006: ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან. ღვთაება ბარბარ-ბაბარ. თბილისი: კავკასიური სახლი [Bardavelidze, Vera 2006: *Kartvelta udzvelesi sarts'munoebis ist'oriidan. Ghvtaeba Barbar-Babar*. Tbilisi: K'avk'asiuri sakhli].

Chikhradze 1999: ჩიხრაძე, მამია 1999: ქრისტიანული და ქტონიური კულტების თანაარსებობის საკითხი. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა [Chikhradze, Mamia 1999: *Krist'ianuli da kt'oniuri k'ult'ebis tanaarsebobis sak'itkhi*. Tbilisi: Tbilisis universot'et'is gamomtsemloba].

Chit'ashvili 1998: ჩიტაშვილი, მარინე 1998: რელიგიურობის ფსიქოლოგია: ემპირიული გამოკვლევები. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა [Chit'ashvili, Marine 1998: *Religiurobis psikologia: emp'iriuli gamok'lvevebi*. Tbilisi: Tbilisis universit'et'is gamomtsemloba].

Gujejiani 2017: გუჯეჯიანი, როზეთა 2017: რელიგიურ დღეობათა ტრანსფორმაციისა და პაგანიზმების კონკრეტული მაგალითები სვანეთის ტრადიციული ყოფიდან. – ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის ფაკულტეტის შრომები (საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, ტ. 7, 49–55 [Gujejiani, Rozeta 2017: *Religiur dgheobata t'ranspormatsiisa da paganizebis k'onkretuli magalitebi Svanetis traditsiuli q'opidan*. – *Humanit'alur metsnierebata da samartlis fak'ult'et'is shromebi* (Sakartvelos sap'at'riarkhos ts'mida Andria P'irvelts'odebulis sakhelobis kartuli universit'et'i), t. 7, 49–55].

Gurchiani 2018: გურჩიანი, ქეთევან (რედ.) 2018: რელიგია ყოველდღიურობაში. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა [Gurchiani, Ketevan (ed.) 2018: *Religia q'oveldghiurobashi*. Tbilisi: Ilia sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba].

Javakhishvili 1979: ჯავახიშვილი, ივანე 1979: თხზულებანი 12 ტომად. ტომი 1. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა [Javakhishvili, Ivane 1979: *Tkhzulebani 12 t'omad*, t'omi 1. Tbilisi: Tbilisis universit'et'is gamomtsemloba].

Khutsishvili 2004: ხუციშვილი, ქეთევან 2004: რელიგიური ცვლილება და უსაფრთხოების პრობლემა თანამედროვე საქართველოში. თბილისი: საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიის და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი [Khutsishvili, Ketevan, 2004: *Religiuri sit'uatsiis tsvlileba da usaprthoebis problema tanamedrove Sakartveloshi*. Tbilisi: Sakartvelos metsnierebata ak'ademiis Ist'oriis da etnologiis inst'it'ut'i].

Khutsishvili 2008: ხუციშვილი, ქეთევან 2008: სინკრეტიზმის პრობლემა რელიგიის ანთროპოლოგიაში. – In: ეთნოლოგიური ქრებული. თბილისი: უნივერსალი, 149–156 [Khutsishvili, Ketevan 2008: *Sink'ret'izmis problema religiis antropologiashi*. – In: *Etnologiuri k'rebuli*. Tbilisi: Universali, 149–156].

Khutsishvili 2015: ხუციშვილი, ქეთევან 2015: რელიგიური სივრცის ტრანსფორმაცია იძულებით გადაადგილებულ მოსახლეობაში: ქვემო ქართლი. – In: ტრადიციული რელიგიური სისტემა და თანამედროვეობა. რედ. ნინო მინდაძე, ქეთევან ხუციშვილი. თბილისი: უნივერსალი, 245–259 [Khutsishvili, Ketevan 2015: *Religiuri sivrtsis t'ranspormatsia idzulebit gadaadgilebul mosakhleobashi: Kvemo Kartli*. – In: *T'raditsiuli religiuri sist'ema da tanamedroveba*. Ed. Nino Mindadze, Ketevan Khutsishvili. Tbilisi: Universali, 245–259].

Khutsishvili 1998: ხუციშვილი, ლია 1998: რელიგია ჰეტეროგენულ საზოგადოებაში. – In: კონფლიქტური სიტუაციები პოლიეთნიკურ საზოგადოებაში. რედ. ლიანა მელიქიშვილი, მარინა თუშიშვილი. თბილისი: მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი / Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 60–85 [Khutsishvili, Lia 1998: *Religia heterogenul sazogadoebashi*. – In: *K'onplik't'uri sit'uatsiebi polietnik'ur sazogadoebashi*. Ed. Liana Melikishvili, Marina Tushishvili. Tbilisi: Mshvidobis, demok'rat'iisa da ganvitarebis k'avk'asiuri inst'it'ut'i / Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 60–85].

Khutsishvili 2002: ხუციშვილი, ლია 2002: რელიგიური რეორიენტაციის პრობლემები პოლიეთნიკურ საზოგადოებაში. – In: უსაფრთხოების სტრატეგიის ეთნიკური ასპექტები (პანკისის კრიზისი). თბილისი: მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი / Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 146–172 [Khutsishvili, Lia 2002: *Religiuri reorient'atsiis p'roblemebi p'olietnik'ur sazogadoebashi*. – In: *Usaprthoebis st'rat'egiis etnik'uri aspekt'ebi (P'ank'isis k'rizisi)*. Tbilisi: Mshvidobis, demok'rat'iisa da ganvitarebis k'avk'asiuri inst'it'ut'i / Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 146–172].

Makalatia 1930: მაქალათია, სერგი 1930: მთიულეთი. თბილისი: სახელგამი [Makalatia, Sergi 1930: *Mtiuleti*. Tbilisi: Sakhelgami].

Ochiauri 1954: ოჩიაური, თინათინ 1954: ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა

აკადემიის გამომცემლობა [Ochiauri, Tinatin 1954: *Kartvelta udzvelesi sarts'munoebis istoriidan*. Tbilisi: Sakartvelos SSR Metsnierebata akademiss gamomtsemloba].

Ochiauri 1967: ოჩიაური, თინათინ 1967: მითოლოგიური გადმოცემები აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში. თბილისი: მეცნიერება [Ochiauri, Tinatin 1967: *Mit'ologuri gadmotsemebi aghmosavlet saqartvelos mtianetshi*. Tbilisi: Metsniereba].

Rukhadze 1980: რუხაძე, ჯულიეტა 1980: ხალხური დღესასწაულები და თანამედროვეობა. თბილისი: მეცნიერება [Rukhadze, Julieta 1980: *Khalkhuri dghesasts'aulebi da tanamedroveoba*. Tbilisi: Metsniereba].

Rukhadze 1999: რუხაძე, ჯულიეტა 1999: ბუნების ძალთა აღორძინების ხალხური დღესასწაული საქართველოში: ბერიკაობა-ყეენობა. თბილისი: მეცნიერება [Rukhadze, Juliet'a 1999: *Bunebis dzalta aghordzinebis khalkhuri dghesasts'auli Sakartveloshi: Berik'aoba-Q'eenoba*. Tbilisi: Metsniereba].

Surguladze 2003: სურგულაძე, ირაკლი 2003: მითოსი, ქულთი, რითუალი საერთველოში. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა [Surguladze, Irak'li 2003: *Mitosi, k'ult'i, rit'uali Sakartveloshi*. Tbilisi: Tbilisis universit'et'is gamomtsemloba].

Kenkadze 2008: ქენქაძე, ვიტალი 2008: ლომისის მთავარმოწამე ცმინდა გიორგი. თბილისი: ფოლიოგრაფ-თბილისი [Kenkadze, Vitali 2008: *Lomisis mtavarmots'ame ts'minda Giorgi*. Tbilisi: Poligrap-Tbilisi].

Vardanashvili, Javakhishvili 2016: ვარდანაშვილი, ირინა, ნინო ჯავახიშვილი 2016: რელიგიურობა და წინარწმენები. – In: დიმიტრი უზნაძის დაბადებიდან 130 წლისთავისადმი მიძღვნილი კონფერენციის შრომები. რედ. ნინო ჯავახისკვილი, ირაკლი ქავთარაძე, ნინო ბუწაშვილი. თბილისი: ილიას სახელმწიპო უნივერსიტუტის გამომცემლობა, 85–104.

(текстът, с различна пагинация, е достъпен на:

<https://iliauni.edu.ge/uploads/other/40/40037.pdf>) [Vardanashvili, Irina, Nino

Javakhishvili 2016: *Religiuroba da Tsinartsmenebi*. – In: *Dimit'ri Uznadzis dabadebidan 130 ts'listavisadmi midzghvnili k'onperentsiis shromebi*. Ed. Nino Javakhishvili, Irak'li Kavtaradze, Nino Buts'ashvili. Tbilisi: Ilias sakhelmts'po universit'et'is gamomtsemloba, 85–104

(<https://iliauni.edu.ge/uploads/other/40/40037.pdf>).

Ketevan Khutsishvili
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Institute of Ethnology-Anthropology
13 Ilia Chavchavadze ave. Room 204
TSU-8, 0129 Tbilisi, GEORGIA
ketevan.khutsishvili@tsu.ge